

Referat af Historisk Samfund for Sønderjyllands årsmøde i Aabenraa 2025

Historisk Samfund for Sønderjyllands årsmøde blev holdt den 26. april på Folkehjem. Det foregik i Kongesalen, og der deltog godt 70 personer. Formand Mikkel Leth Jespersen bød velkommen, og der blev sunget "En lærke letted" i anledning af 80-året for befrielsen.

Gæstetaler var Grænseforeningens formand, Mirco Reimer-Elster, der engageret og åbenhjertigt fortalte om sine overvejelser om at blive formand for Grænseforeningen og om det kursskifte, foreningen har været inde i siden hans tiltrædelse et år tidligere. Endelig løftede han sløret for sine tanker om, hvilken rolle han ser for fremtidens Grænseforening. Der blev plads til et par gode spørgsmål fra salen, der blev sunget "Den blå anemone", og så var der kaffe, brødtorte og livlig snak ved bordene.

Efter pausen var der generalforsamling i Historisk Samfund for Sønderjylland, og Aabenraakredsens formand, Hans Jørgen Clausen, blev valgt som dirigent. Formanden fik ordet og aflagde følgende beretning for 2024:

Styrelsens beretning 2024 – et begivenhedsrigt år.

I Historisk Samfund for Sønderjylland kan vi se tilbage på et særdeles begivenhedsrigt og aktivt 2024. Vi har i den grad været med til at sætte den sønderjyske historie på landkortet: lokalt, regionalt – på begge sider af grænsen – og nationalt. Det har vi gjort i velafprøvede formater som foredrag, bogudgivelser og ture, gennem samarbejde og ved at deltage i arrangementer, der har givet vores forening en platform til at formidle den sønderjyske historie i og uden for landsdelen. Vi har blandt andet deltaget i Historiske Dage i Øksnehallen (9.-10. marts), Bogmesse på Sønderborg Bibliotek (20. april), Folkeuniversitetets Sandbjergmøde (17. august), Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichtes strategiseminar i Rendsborg (12. september) og Museum Sønderjyllands Historiens dag på Sønderborg Slot (9. november).

Traditionen med at tage til Historiske Dage er fortsat en enestående lejlighed til at møde vores medlemmer uden for landsdelen og til at minde danskerne om Sønderjyllands særlige historie. Igen i 2024 blev der solgt bøger og medlemskaber. Status var knap 20 nye medlemskaber og et betydeligt bogsalg. Endnu engang havde vi et godt samarbejde om standen med vores sønderjyske partnere Museum Sønderjylland, Deutsches Museum i Sønderborg, Historie Haderslev og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg. Efterfølgende er Museum Sønderjylland trådt ud af dette samarbejde, og deres plads er overtaget af Dannevirke Museet. Historiske Dage er et stærkt konkret eksempel på, hvordan samarbejde med andre historiske aktører i grænselandet er afgørende for, at Historisk Samfund for Sønderjylland kan lykkes med sit formål.

Grundlæggende for det er også en fortsat opretholdelse og udvikling af vores **organisation**. På dette område var der også betydelig aktivitet i 2024. På årsmødet trådte Hans Schultz Hansen tilbage som formand, hvilket udløste bytte på formands- og næstformandsposten. Dermed satte Hans punktum for en imponerende formandsperiode med mange flotte udgivelser, vellykket afvikling af foreningens 100-års jubilæum i 2021 og sikker drift af foreningens økonomi og organisation.

Som en bredere offentlig markering af formandsskiftet indsendte den nye formand, Mikkel Leth Jespersen, en artikel til "Avisen Danmark", som blev bragt den 24. juni 2024 om Historisk Samfund for Sønderjylland og værdien af landsdelens særlige historie i både Sønderjylland og hele Danmark.

Formandsskiftet medførte nye roller og rutiner i ledelsen af foreningen. Stor tak til Hans Schultz Hansen for den opbakning, han har givet den nye formand. Det har været en kæmpe hjælp.

Der er også andre hovedkræfter i organisationen, der er trådt tilbage eller har droppet ned: Mogens Asmund, Poul Müller Olsen og Finn Bach. Vi kan ikke takke jer nok. Gennem en årrække har I været et fast anker på hvert jeres vigtige område: Kontor, kommunikation og bogsalg, og I har samtidig hjulpet til på andre. Vi respekterer selvfølgelig, at I træder tilbage eller dropper ned, men vi vil også fremadrettet sætte pris på de bidrag, I finder tid og energi til at yde.

Heldigvis er der andre kræfter, der har taget nye opgaver på kontoret. Det gælder vores bogholder, Henrik Posselt, og det gælder Svend Rasmussen og Martin Nørvald, der nu deler opgaverne mellem sig i samarbejde med Randi Nielsen, Maria Erbs og Dorrit Aarøe. Det er således lykkedes at få kontoret ind i en ny god gænge til trods for de store forandringer.

Kommunikationen er blevet fordelt på flere hænder. Martin Nørvald lægger på hjemmesiden og udsender nyhedsbreve, mens Rie Ludvigsen har overtaget annoncering og afrapportering af kredsarrangementer på Facebook. René Rasmussen lægger Månedsskriftet på Facebook, mens formanden har mulighed for at supplere med de ting, han har deltaget i.

I **kredsene** var 2024 præget af et højt aktivitetsniveau. Det gjaldt organisering af historiske foredrag, hvor der var fokus på foredragene i rækken "Kvinderne i Sønderjyllands historie": Mariann Kristensen om Bitten Clausen, Poul-Erik Thomsen om Camma Larsen-Ledet, Lis Mikkelsen om Ingeborg Refslund Thomsen, Mikkel Leth Jespersen om medsejlende kaptajnsfruer, Ilse Friis om det tyske mindretals kvinder og Sally Schlosser Schmidt om Franciska Clausen. I Sydslesvig havde man besøg af Søren Ryge Petersen, der fortalte om sin mor og hendes betydning i mindretalslivet. I flere kredse holdt både Poul-Erik Thomsen og René Rasmussen bogsalgsforedrag om deres respektive nyudgivelser hos Historisk Samfund for Sønderjylland. Der blev også arrangeret foredrag med andre emner.

Dertil kom en række ture. I Aabenraa har man over flere aftener kunnet følge i sporene på maleren C.W. Eckersberg, der jo stammede fra Blåkrog på Sundeved, og hvis værker man beså på Museum Panbo i Aabenraa. Nøglen til succesrige foredrag og ture har endnu engang vist sig at være god planlægning og tæt samarbejde med lokalhistoriske aktører.

Velbesøgte foredrag og ture har stor betydning for Historisk Samfund for Sønderjylland, da det er her, vi har mulighed for at sælge bøger og tegne nye medlemmer. Netop dette er der blevet arbejdet målrettet med i 2024, og det har været blandt emnerne på de to møder, som bestyrelsen har holdt med kredsbestyrelserne. Det er blevet en god tradition, som sikrer koordinering og i det hele taget et langt bedre samarbejde mellem hovedforeningen og kredsene.

Den lange udflugt i 2024 gik ligesom året før til det tidligere fyrstendømme Lippe under ledelse af turudvalget bestående af Carsten Porskrog Rasmussen og Mads Mikkel Tørsleff. I fire dage fra 2. til 5. maj besøgte byerne Lemgo, Detmold og Bad Salzuffen, og det imponerende Hermannsdenkmal fra 1875 og klippeformationerne Externsteine blev besøgt. Tilbagemeldingerne har som sædvanligt været positive, og der er en udflugt 2025 til Skåne under planlægning.

Bøger

Bogudvalget bestod i 2024 af Mikkel Leth Jespersen, Mogens Rostgaard Nissen og Henrik Skov Kristensen. Vi var knap kommet ind i 2024, før de første nye bøger kom fra trykkeriet.

Først udkom den engelske udgave af vores Zeppelin-bog, **The Zeppelin Base in Tondern**, som forfatteren af den danske version, Mogens Jensen, har oversat. Bogen er foreningens første engelske udgivelse nogensinde.

Blot få uger senere udgav vi den fagfællebedømte forskningsantologi **Sønderjyske Eliter – fra oldtiden til industrialderen**, redigeret af Carsten Porskrog Rasmussen og med bidrag fra en lang række forskere fra bl.a. Museum Sønderjylland, Rigsarkivet og Aarhus Universitet.

Dernæst fulgte René Rasmussens nærmest fantastiske fortælling om **Danmarks bedste flyver. Piloten Christian L. Johannsen i dansk og tysk flyvning**. *Danmarks bedste flyver* nåede lige med til Historiske Dage, men blev først officielt præsenteret den 2. april i en fuld riddersal på Sønderborg Slot. Bogen har efterfølgende fået en række fine anmeldelser, bl.a. på historie-online, hvor man hæfter sig ved kombinationen af solid faglighed og spændende fortælling. Den blev også anmeldt i *Weekendavisens* sektion "Bøger" den 16. juni med en varm anbefaling til læserne. Derudover fandt den vej til anmelderne hos en række danske og udenlandske flyvehistoriske tidsskrifter. Som noget helt nyt har vi indgået en aftale med EGMONT om udgivelse af *Danmarks bedste flyver* som lydbog.

Allerede den 17. maj var der igen stor bogpræsentation. Denne gang var der tale om Poul-Erik Thomsens **De gjorde en forskel. Politik og politikere i Sønderjylland i 100 år**. Præsentationen blev holdt på Folkehjem med ca. 80 deltagere. Bogen er en journalistisk gennemgang af den politiske udvikling i Sønderjylland siden Genforeningen. Derudover rummer den biografiske portrætter af 20 af de mest markante sønderjyske politikere i perioden. *De gjorde en forskel* er også blevet taget godt imod hos anmelderne. Mogens Rostgaard Nissen redigerede.

Efter sommerferien udkom den lille erindringsbog **Sømandens Lod. Kaptajn Heinrich Peter Hoecks erindringer 1864-1952. Med uddrag af samtidige breve**. Manden bag projektet var kaptajnens oldebarn Bent Warming-Rasmussen. Mikkel Leth Jespersen redigerede. Bogen blev præsenteret den 4. oktober for en fuld foredragssal på Rigsarkivet i Aabenraa.

Hvad angår bogudgivelser, blev 2024 således et år, hvor vi høstede frugterne af de foregående års store arbejde. Det gav en sjældent set høj aktivitet på dette område. Som det fremgår af regnskabet, betød det også betydelige fondsindtægter, anseelige udgifter til opsætning og tryk og højere indtægter fra bogsalg.

Digitaliseringen af foreningens skrifter skred fortsat pænt fremad. Danskernes Historie Online afsluttede indscanningen af skriftrækken og er nu i gang med levnedsløbene.

Sønderjysk Månedsskrift

I 2024 rundede Sønderjysk Månedsskrift 100 år. Bladet blev i 1924 oprettet af Claus Eskildsen og Hans Lausten-Thomsen, som begge sad i Historisk Samfund for Sønderjyllands bestyrelse. Det var dog først langt senere – i 2008/2009 – at det blev en del af medlemskabet i foreningen. Indtil da havde månedsskriftet med de forholdsvis korte, velformidlede artikler sine egne abonnenter. I dag er Sønderjysk Månedsskrift en fuldt integreret del af Historisk Samfund for Sønderjylland, og sammen med de indstik, der udsendes med bladet, er det den vigtigste analoge kommunikationskanal fra foreningen til medlemmerne. Jubilæet blev markeret på en række forskellige måder, bl.a. ved genoptryk af gamle artikler, som blev bragt i numrene fra foråret 2024 til foråret 2025.

Selve jubilæet blev fejret på Rigsarkivet i Aabenraa den 22. november. Her holdt Kim Furdal, som i mange år var redaktør for månedsskriftet, et oplysende og levende foredrag om bladets historie og udvikling (som

efterfølgende er blevet trykt i Sønderjysk Månedsskrift 2025 nr. 1). Hanne Næsborg-Andersen præsenterede en ny indholdsfortegnelse over årgangene 1995-2024, som hun havde udarbejdet, og som Historisk Samfund for Sønderjylland udgav i forbindelse med jubilæet.

Endelig kunne månedsskriftets nuværende redaktør, René Rasmussen, afsløre et nyt layout. Gennem længere tid har en gruppe bestående af Lisette Juhl Orhan, René Rasmussen og Henrik Posselt arbejdet med udviklingen af månedsskriftets udseende og indhold, bl.a. fordi der i flere år i redaktionen har været et stort ønske om at skifte fra højformat til kvadratisk format, da det giver bedre muligheder på billedsiden. Store billeder kan bedre komme til deres ret, og mindre billeder bliver ikke for små, når de står i én spalte. Det var således blevet besluttet, at det videre arbejde skulle tage udgangspunkt i et kvadratisk format. Udviklingen af det nye layout skete i samarbejde med det grafiske bureau Tegnerum v. Mai Halberg. Endelig blev der udviklet på indholdet. Det blev besluttet, at Grænselandskronikken skal med i hvert nummer, og at der skal være andre former for indhold end artikler: Det kan være månedens genstand, en gammel Rummelpot-tegning med kommentar om konteksten, en historiequiz eller lign. De første månedsskrifter efter dette ny koncept er udkommet, og resultatet er vellykket: Et flot og tidssvarende blad.

I løbet af året overgik redaktionen af månedsskriftet endeligt fra Lisette Juhl Orhan til René Rasmussen. Den øvrige redaktion er Elsemarie Dam-Jensen, Lennart Madsen og Louise Klinge. Trods svigtende tilskud fra Alving Fonden også i 2024 er månedsskriftets økonomi for 2024 sikret ved et forhøjet tilskud fra Bladpuljen, et tilskud på 30.000 kr. fra Gunder og Mattes Mathiesen Nissens Fond samt det sædvanlige tilskud på 40.000 kr. fra Dansk Kultursamfund af 1910.

Sønderjyske Årbøger

Redaktionen af Sønderjyske Årbøger bestod i 2024 af Ditte Kock, Mariann Kristensen, Klaus Tolstrup Petersen, Merete Bo Thomsen og Mads Mikkel Tørsleff. Årbogen blev præsenteret den 4. december på Folkehjem, og det var en fin buket af artikler, som redaktionen havde fået bragt til afslutning. Til præsentationen fortalte Merete Bo Thomsen om sit artikelemne, der i nye sammenhænge har fået aktuel betydning, nemlig "Sønderjyske "barnebrude" 1923-1932", og Mogens Rostgaard Nissen fortalte om sin artikel om "Danskindede soldater i russisk krigsfangenskab" under 2. Verdenskrig. Carl Christian Jessen, født den 17. december 1941 i Uge Sogn, knyttede også nogle ord til sin erindringsartikel "Barn af befrielsen – et par sønderjyske erindringskapitler".

Derudover bestod årbogen af Niels T. Sterums artikel "Løgumkloster Slots datering – et delvis løst spørgsmål", hvor forfatteren inddrager en dendrokronologisk analyse i et forsøg på at komme nærmere en præcis datering af slottets bygninger. I anledning af 250-året for den aftale, der i 1773 i Kiel afsluttede dannelsen af den dansk-norske helstat, skriver Lars N. Henningsen om "Mageskiftet, Holstens samling og den danske helstat 1773-1800". I artiklen "Da de "hjemløse" blev trukket op af skyttegravene" tager Gorm Balle Feldstedt et hidtil ubeskrevet emne op om de ca. 2.700 danske udvandrere til Slesvig, som var statsløse, frem til der blev fundet en løsning i 1916. Hans Henrik Hjermitzlev fortæller historien om en 70-årig uddannelsesinstitution i artiklen "For livets skyld – Pædagoguddannelsen i Aabenraa 1953-2023". Derudover indeholder 2024-årbogen ni anmeldelser.

Til trods for det fine resultat med årbogen 2024 var det endnu engang en udfordring for redaktionen at få tilstrækkeligt med artikler i den høje faglige kvalitet, som årbogen skal have. Det blev derfor aftalt med bogudvalget, at den antologi, der skulle komme ud af foredragsrækken om "Kvinderne i Sønderjyllands historie", i stedet bliver en temaårbog for 2025. Det vil give redaktionen bedre mulighed for at samle stof til

2026-årbogen. Årbogsredaktionen og bogudvalget arbejder sammen om temaårbogen, og i foråret 2025 er der allerede indkommet en række artikler, som nu er sat i redaktionsproces.

Møder

Årsmødet 2024 blev afholdt på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg den 20. april med godt 40 deltagere og to veloplagte foredrag om udgravningerne ved Dannevirke og monumentets bevaring og vej til UNESCO verdensarv ved henholdsvis museumsinspektør ved Museum Sønderjylland Frauke Witte og leder af Dannevirkemuseet Lars Erik Bethge.

Efterårets styrelsesmøde 2024 blev holdt på Folkehjem torsdag den 7. november. Det store punkt på mødet var diskussionen om Historisk Samfund for Sønderjyllands strategi. Gennem flere år er der blevet arbejdet med strategi i et udvalg og i bestyrelsen, men det er først nu, det – for første gang i foreningens historie - har fået en fælles form.

Strategi 2025-2030

Der er flere årsager til, at det nu er særligt nødvendigt med en fælles strategi for Historisk Samfund for Sønderjylland: Det er blevet sværere at rekruttere frivillige, at hverve medlemmer, at sælge bøger og at få tilstrækkeligt med kvalitetsindhold til bøger og tidsskrifter. Derudover er vi trods foreningens sunde økonomi udfordret på de stadigt stigende portoudgifter, hvilket først og fremmest rammer distributionen af Sønderjysk Månedsskrift. Vi er således udfordret på en række af vores kerneaktiviteter, og det er derfor vigtigere end nogensinde, at alle kræfter i foreningen trækker i samme retning. Vi skal ikke bruge kræfter og ressourcer på aktiviteter og projekter, der ikke "fremmer interessen og forståelsen for Sønderjyllands historie", som vores vedtægter tilsiger. Vi skal have nogle fælles fokuspunkter for, hvordan vi gør det. Den overordnede målsætning er fortsat at sætte den særlige sønderjyske historie på dagsordenen i Sønderjylland og hele Danmark og at fastholde et medlemstal på omkring 2.000 medlemmer.

I forhold til **organisationen** er udviklingen af samarbejdet mellem styrelsen og kredsene et fokuspunkt. De første skridt i den retning er taget ved, at formand eller næstformand har et særligt fokus på kredsene, og at vi afholder to årlige stormøder for kredsene. I forlængelse heraf skal kredsbestyrelserne i stadig højere grad klædes på til og inddrages i foreningens strategiske arbejde. De skal have blik for rekruttering af nye kredsbestyrelsesmedlemmer, så der bliver mere kontinuitet ved, at der står nye kræfter klar til at tage over, når etablerede kræfter træder ud. Det samme gælder rekruttering af frivillige til kontoret.

En sund **økonomi** er grundlaget for foreningens fremtid. Det er derfor et strategisk fokuspunkt, at foreningens hovedaktiviteter løber rundt samlet og hver for sig. Og at såfremt der trækkes på formuen, er det til strategiske indsatser og ikke til at dække "huller" i driften eller andre aktiviteter.

Historisk Samfund for Sønderjylland skal også have fokus på **samarbejde eksternt**. For hovedforeningen gælder det de andre aktører, der arbejder med den sønderjyske historie på nationalt og regionalt niveau, dvs. andre foreninger og institutioner som museer og arkiver. På kreds niveau gælder det bl.a. samarbejde med lokalhistoriske foreninger og arkiver, hvilket i de seneste år har vist sig at være afgørende for lokal opbakning til vores arrangementer.

Vi lever i en tid, hvor udviklingen inden for **kommunikation** går stærkere end nogensinde, og der er ikke nogen simpel måde at sikre, at vores budskaber når ud. Vi skal derfor være indstillet på at bruge en række

formater, og at de hele tiden ændrer sig. Facebook har vist sig at være en vigtig kanal, som vi fortsat skal arbejde med for at blive bedre til at nå ud til vores målgrupper.

Blandt foreningens vigtigste aktiviteter er udgivelsen af **bøger**. I den sammenhæng skal vi have fokus på at udgive bøger, der belyser den særlige sønderjyske historie, og som taler til et stort publikum. Det faldende bogsalg skal imødegås ved, at vi udgiver bøgerne i mindre oplag, samtidig med at der skal være fokus på grafik og billeder. Det indebærer bl.a. hyppigere indkøb af eksterne grafikere. Endelig skal vi afprøve muligheder i forhold til omsætning af vores udgivelser til lydbøger og e-bøger.

Bogsalg og medlemshvervning er grundlæggende for Historisk Samfund for Sønderjyllands økonomi og fremtid. Derfor skal vi have målrettet salg og hvervning ved alle vores egne foredragsarrangementer. Derudover skal vi have bogsalg og hvervning ved flere større kulturarrangementer i Sønderjylland. Endelig skal vi være hele Danmarks Historisk Samfund for Sønderjylland, så vi skal også være til stede ved arrangementer uden for landsdelen.

Fra årsskiftet 2024/2025 har **Sønderjysk Månedsskrift** fået et grafisk og indholdsmæssigt løft. Denne linje skal fastholdes i de kommende år. Dvs. fokus på de gode, korte historier og alternativt indhold. I de kommende år skal vi have fokus på **Sønderjyske Årbøger**, dvs. balancen mellem forskning, formidling og layout, forsøget med temaårbog 2025 og muligheder for digital udgivelse.

Endelig opsætter vi et mål om at udvikle **nye aktiviteter**, så Historisk Samfund for Sønderjylland også kan være relevant for **nye målgrupper** – det kunne være vores kernemedlemmers børnebørn, det kunne børnefamilier mv.

Tak

Afslutningsvis vil jeg gerne takke alle de mange gode kræfter, der til sammen gør Historisk Samfund for Sønderjyllands mangfoldige aktiviteter mulige. Det gælder bestyrelsen, styrelsen, de frivillige på kontoret og kredsbestyrelserne. Det gælder vores redaktionsudvalg af bøger, årbøger og månedsskrift.

Der skal gå en tak til vores eksterne samarbejdspartnere, heriblandt til de fonde der muliggør mange af vore aktiviteter. Uden mange fondes støtte til frem for alt vore publikationer, ville vi ikke kunne opretholde det høje aktivitetsniveau. Også en tak til Museum Sønderjylland, Rigsarkivet, Folkeuniversitetet og Idrætshøjskolen i Sønderborg for samarbejdet om ugekurset "Kirken i Sønderjyllands historie". Tak til DK-syd for at producere og vise serien Skurke og helte i Sønderjyllands historie med udgangspunkt i vores bog og med optræden af vores styrelsesmedlemmer.

Endelig vil jeg gerne takke alle medlemmer for jeres opbakning. I er grundlaget for Historisk Samfund for Sønderjylland, ikke blot økonomisk, men også fordi I kommer til vores arrangementer og bidrager til at skabe et godt fællesskab i foreningen.

Historisk Samfund for Sønderjylland er kommet godt ind i sit andet århundrede, og alt tyder på, at der fremadrettet vil være mindst ligeså meget brug for det seriøse og langt hen ad vejen håndholdte foreningsfællesskab vi tilbyder omkring Sønderjyllands historie.

Resten af generalforsamlingen

Formandens beretning blev enstemmig vedtaget. Dernæst aflagde foreningens kasserer, Arne Fredsted Jørgensen, beretning. Regnskabet blev godkendt med overvældende flertal. Det blev besluttet at fastholde et uændret kontingentet for 2025 på 350 kr. (250 kr. alene med årbogen). På valg til styrelsen var Henrik Posselt, Henrik Skov Kristensen og Carsten Porskrog Rasmussen, som alle modtog genvalg. To ledige pladser blev besat af ph.d.-stipendiat ved Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig Klaus Tolstrup Petersen og museumsinspektør ved Museum Sønderjylland – Brundlund Slot Sally Schlosser Schmidt. Efter årsmødet konstituerede bestyrelsen sig med Mikkel Leth Jespersen som formand, Hans Schultz Hansen som næstformand, Arne Fredsted Jørgensen som kasserer og René Rasmussen som sekretær i stedet for Mogens Asmund, der trådte ud af styrelsen. Olaf Krag og Per Staugaard Rasmussen blev genvalgt som revisorer.

Datoen for Årsmøde 2026 blev sat til den 11. april, og det vil blive afholdt i Tønderkredsen, hvor Jens Møller, Løgumkloster, på kredsens generalforsamling 2025 er blevet afløst som formand af Niels Refslund, Ballum.